

MAANDBERIGTEN

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap,

betrekkelijk de uitbreiding van het Christendom,
bijzonder onder de Heidenen.

VOOR HET JAAR 1881.

(83ste Jaargang.)

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

Gedrukt voor rekening van het Genootschap.

MAANDBERIGT

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap.

(Gesticht in 1797.)

(83ste Jaargang.)

INHOUD.

HOOFDARTIKELEN: *Savoe*. — VERSCHIEDENHEDEN: *De zending van het Bostonische genootschap onder de Zoeloes, in Zuid-Afrika*. — BERIGTEN, AANWIJZINGEN, HERINNERINGEN: *Br. S. ULFERS*. — *Br. M. H. SCHIPPERS*. — *Een treffend blijk van waardering*. — *De Oud-onderwijzer J. L. PICAULIJ*. — *Oproeping van Kweekelingen*. — *Meisjesschool in de Minahassa*. — *Maandlijst van Giften en Legaten*.

Savoe.

Wederom zijn wij in de gelegenheid, den lezers van onze Maandberigten een en ander meê te deelen omtrent *Savoe*, de jongste, en zeker niet de minst gezegende van onze zendingen, den werkkring van onzen wakkeren *TEFFER*, die onlangs derwaarts is teruggekeerd. De berigten, die ons van daar toekomen, kenmerken zich door eene frischheid, die ons aantrekt, en ons doen zien hoe het oude, maar eeuwig jonge Evangelie nog altijd onverminderde, heerlijke kracht openbaart. In een' brief, den 15^{den} Januarij l.l. ontvangen, schrijft *Br. TEFFER* het volgende:

't Was een regt feestelijke morgen, op den 22sten Mei l.l. Van het kleine chineesche vaarttuig, dat ons van Timor-Koepang naar *Savoe* had overgebracht, konden wij op het strand eene heele drukte waarnemen. Duidelijk zagen wij, door den verrekijker, dat er waren, die zich spoedden om kennis te geven van onze aankomst, en het duurde niet lang, of het strand was vol van belangstellenden. Nog eer het anker was gevallen, hadden wij onder de bruine menigte de blanke leeraarsvrouw en haar drietal kinderen reeds herkend. Dat de kleinen huppelden van

vreugd, was hoogst natuurlijk. Ik had beloofd, hun veel te zullen meébrengen en vertellen, en daarenboven bragt ik hun een' grooten broeder, dien zij nog nooit hadden gezien, maar die toch hoogst welkom was.

»Intusschen hadden wij ons in de kleine sloep begeeven, en zagen reeds verscheidene kleine en groote waagbalzen, tot aan den hals in het zeewater, om den Pandita het eerst welkom te kunnen heeten, hem, zoo mogelijk, de hand te drukken, en de eerste kleine diensten te bewijzen. Aan strand stappend, werd ik letterlijk geheel omsingeld, en had moeite om het eerst vrouw en kinderen te begroeten. Blijdschapstranen vloeiden; stille dankzegging steeg op tot den Hoorder des gebeds. Eene tehuiskomst als deze, na zooveel doorgestaan leed, en schipbreuk en duizenderlei ervaring, had men moeten zien, om er zich eenig denkbeeld van te kunnen vormen.

»Na allerlei regt hartelijke begroetingen over en weér, gingen wij huiswaarts, waar de belangstellenden den geheelen dag door af en toeliepen. Al aanstonds had ik op mijne vraag: »Hoe gaat het met de gemeenten?» een bevredigend antwoord gekregen, en dat maakte de wederzijdsche ontmoeting te aangenamer.

»Met spanning werd de volgende zondagmorgen ingewacht. Men was zeer getrouw ter kerk gekomen; maar nu Pandita zelf weér zou optreden, ja, nu was het, als of er geen enkele zieke was, als of niemand werd verhinderd. De kerk was dan oók meer dan gevuld, want men stond tot waar geen zitplaatsen meer waren: en men zat zóó opeengedrongen, dat men onwillekeurig moest vragen: »hoe is het mogelijk, dat de menschen het uithouden?» Ook van zulk een' kerkgang kan men zich in Nederland moeijelijk een denkbeeld vormen. Die vrolijke, opgeruimde gezigten; die oogen, schitterend van dankgevoel; dat gevoelvol zingen en dat begeerig luisteren, — mij dacht, ik had het in twee jaren niet zóó gezien.

»Uit de kerk stroomde het alweder naar huis. Zij allen

wilden - zoo zeiden zij - hun' vader nog eens meer van nabij zien. Zij moesten nu ook nog in zijn eigen huis, als uit zijne eigen hand, thee met rijstgebak ontvangen, en eens met eigen ooren vernemen, of hij tevreden was met het huis, dat zij van een vroeger erf - waar het steeds door overstroming te lijden had - hadden opgenomen, om het op een nieuw erf te plaatsen, dat iets hooger ligt. Behalve de Sebanezen waren er ook weldra uit andere negerijen gekomen, die welkomstgroeten overbragten, met dringend verzoek, om toch zoodra mogelijk de verschillende negerijen te bezoeken, omdat er overal weder verscheidene heidenen zich voorloopig aan de gemeente hadden aangesloten, het onderwijs geregeld hadden bijgewoond en de begeerte hadden te kennen gegeven om geheel toe te treden bij de terugkomst van den Pandita. Het zuurdeeg was dus blijven doorwerken; het koninkrijk Gods had zijne grenspalen weér uitgezet; het zaad, in den akker geworpen, was opgewassen; al wist men ook niet hoe, het was toch zóó.

»Niet zoo spoedig echter, als ik zelf wel gewenscht had, kon ik komen waar ik wilde, omdat die treurige storing in den bloedsomloop mij tot de meeste omzigtigheid aanmaant, en de gebrekkige manier van reizen en verblijfhouden mij noodzaakt, om mij niet dan in tamelijken welstand op weg te begeven. Zoo is het mij dan gelukt, het gansche eiland weder rond te reizen, en overal te toeven zoolang het noodig was, om aan het verlangen der gemeenten te kunnen voldoen. Er was in twee jaar zoo heel veel voorgevallen. Er waren ijverige voorgangers gestorven. Een der onderwijzers had juichend en psalmzingend het tijdelijke met het eeuwige verwisseld. De oude vorst van Liaai was heengegaan naar, - zooals hij het noemde - de betere Negerij, waar hij zijn' Heer en Heiland zou dankzeggen, dat Hij ook op Savoe zijn heerlijk koninkrijk heeft willen stichten." De vorstin van Mesara was ook niet meer. Ook zij had zich verheugd en tot de omstan-

ders gezegd: »Hoe geheel anders voel ik mij, dan ik weet dat mijne voorouders zich gevoelden bij hun sterven. Als ik denk aan al de angsten, aan het razen en tieren, dat die stervenden maakten, dan moet ik erkennen, dat het Christendom wonderen verrigt, ook bij den stervenden mensch. 't Is mij, als of engelen mij omringen; — neen! ook in mijne gelukkigste levensdagen heb ik mij nog nooit zoo gelukkig gevoeld als thans. Men zegt, dat ik wel veel moet lijden; maar, 't is vreemd, ik voel werkelijk niet dat ik lijdende ben. 't Is mij, alsof de Heer Jezus bij mij is, mijn lijden draagt en mijn leed verzacht. 't Is alsof ik reeds dáár ben, waar alle tranen worden afgewischt, en waar geen ziekte is noch pijn. En dan die heerlijke Godsstad! Ze blinkt mij reeds tegen, en zoo ik slechts kon, ik vloog daarheen. Maar ik moet nog een weinig wachten. Neen, denkt niet, dat ik herstel van deze krankheid. Komt, zingt nog eens, en bidt dan met mij, zoo zal ik reisvaardig zijn en u allen vaarwel zeggen. Hier zijn de sleutels van mijne kisten en kasten: doet met mijne goederen naar goevinden, maar vergeet de armen niet.» Nu reikte zij haren nabestaanden de hand, en na gezongen en gebeden te hebben, was de beminde vrouw niet meer.

»Was mijne droefheid indedaad groot over het heengaan van twee personen, met wie ik zooveel had doorleefd, en die ik in zoo menige krankheid met goed gevolg had mogen bijstaan, tot grooten troost was mij het bericht van de wijze, waarop zij waren gestorven. Nog meer treffende sterfgevallen hebben plaats gehad. De meesten waren van dien aard, dat ze de aandacht trokken der heidenen vooral, die zich maar niet konden verklaren, hoe het komt, dat een christen zoo geheel anders sterft dan een heiden. En toen ik onlangs eens in allen ernst vroeg: »Is er dan geen enkel treffend sterfgeval u bekend van een heiden?» toen werd mij volmondig erkend: »Neen, niet één!» De heidenen — zoo zeggen zij — sterven vrees-

lijk. En hieruit laat zich dan ook mede verklaren, dat vooral nadenkende heidenen met hun heidendom breken. Mogen er ook al sommige europeesche zoogenaamde wijsgeeren zijn, die den mensch haarfijn weten voor te rekenen, dat ook de mensch buiten Christus even zacht en even gelukkig ontslapen kan als de beste christen, — de heidenen zelfs, voor zoover ik er op Savoe onderzoek naar deed, denken er geheel anders over. Moge bij den heidenschen Savoenees eenig duister gevoel van voortbestaan na den dood gevonden worden, — den Savoe-christenen is het voortbestaan tot zekerheid geworden. Zij gelooven, en daarom spreken zij, in de laatste oogenblikken vooral, met zooveel heldere bewustheid van de onzienlijke dingen, alsof zij reeds geheel in 't bezit daarvan waren. Of ze allen zoo helder zien? Neen, zeker niet. Maar toch, de verhouding van gelukkige sterfbedden is in 't oog vallend genoeg om er vrede meê te kunnen hebben. Wanneer men ze vergelijkt met de sterfbedden in het christelijk Europa, dan mag men gerust besluiten, dat de Heer zich, ook in dit opzigt, waarlijk aan Savoe niet onbetuigd laat.

»Niet enkel bij sterfgevallen, maar ook onder andere omstandigheden geven de Savoe-christenen blijk, dat ook op hen het woord van toepassing is: »Ik zal van mijnen geest uitstorten over alle vleesch, en uwe zonen en dochteren zullen profeteeren.” Zoo was er, voor eenigen tijd, een jeugdig diaken zwaar ziek geweest; doch, hersteld zijnde, heeft hij voorbeeldeloos gesproken tot de zijnen en ook in de gemeente.”

En nu geeft Br. TEFFER voorts eenig verslag van de verschillende gemeenten, die hij na zijn' terugkeer, bij zijne rondreis op Savoe bezocht. Ook hier willen wij zijne mededeelingen wedergeven, voor zoover de plaatsruimte van het Maandberigt gedooft. Hij schrijft aldus:

»Maniä, de van Seba minst verwijderde negerij, gaf veel stof tot vreugd. Hadden de inwoners, vóór mijn vertrek, op zich genomen, gezamenlijk hun best te doen, ten einde een

eigen bedehuis te bekomen, bij mijn terugkeer werd ik niet weinig verrast door de uitnoodiging om het kerkgebouw te Maniä te komen inwijken, en tevens om verschillende personen, die zich, door voorloopig onderwijs te ontvangen, aan de gemeente hadden aangesloten, bij gelegenheid der kerkinwijding te willen doopen. Oogenschijnlijk, indien men een Savoe-kerkgebouw gadeslaat, beteekent het niet veel. Immers, de bedehuizen hier zijn hoogst eenvoudig. Maar bedenkt men, dat op het eiland Savoe volstrekt geen timmerhout is; dat heel het gebouw wordt vervaardigd van den lontarpalm, en bijkans alleen bewerkt wordt door bijl en kapmes; dat aan 't ligchaam van het gebouw geen enkele spijker wordt gebruikt, maar alles wordt gebonden met de schil of de vezels van den steel van het lontarblad; dat dit gebouw, wat netheid en geschiktheid betreft, de vorstenwoningen op Savoe zeer ver achter zich laat, - mij dunkt, dan heeft men overvloedige reden om zich te verblijden, dat eene kleine gemeente, zonder iemand te bezwaren, zonder bede om bijdragen, zichzelf voorziet van een, voor haar, hoogst geschikt kerkgebouw. Ik weet wel, dat deze soort bedehuizen niet bestemd zijn om de eeuwen te verduren, maar zij beantwoorden toch geheel aan de behoefte voor het tegenwoordige, en ik blijf erkennen, dat het schoonste in deze eenvoudige bedehuizen is, dat alles eigen werk, eigen idée is; dat dit alles tot stand is gebracht onder den diepsten nood en ellende, onder honger en gebrek, onder voor ons, europeesche christenen, ondenkbaren druk. Tot overmaat van ramp werd de Goeroe-djamaät (voorganger) zwaar gekwetst door een rotsblok, dat losliet en op hem nederkwam, en hem den linkerschouder en de heup zoodanig kneusde, dat hij voor dood werd opgenomen. Vreeselijk was zijn lijden; maar eene dankzegging ging op uit de gemeente, toen de Goeroe weër aanvankelijk herstelde. Na onderlinge beraadslaging werd besloten, hem naar zijn geboorteland, Amboina, te doen terugkeeren, op hoop van geheele herstelling, en zijne plaats door een hulp-Goeroe-

djamaät te doen vervullen, tot dat de zwaar gekneusde her-
held kon terugkomen. Dat dit een en ander met onkosten
gemaakt ging, laat zich denken; maar ook hierdoor werd
niemand bezwaard. Het leed is geleden. De Goeroe is van
Amboina wedergekeerd, en heeft met lust zijn' gemeente-
arbeid hervat. De gemeente zegt nog dagelijks: »Het is
een wonder in onze oogen, en wanneer wij het rotsblok
aanschouwen, dan begrijpen wij er niets van. Maar er is
nog wel meer, waarvan de verstandigsten onder ons even
weinig begrijpen; — want zeer nabij ons liggen de grenzen
van ons kennen en ons weten.

»Alle belangstellenden in de omliggende negerijen waren
bij deze wijding genoodigd. Groot was de schare echter
niet. Zij kon dan ook niet groot zijn; want Maniä,
voorheen toongevend op Savoe, werd eindelijk, door staat-
kundige bemoeijng, uit de rij der Savoe-koningrijkjes
uitgewischt.

»Het was voor het, thans kleine, Maniä een regt feest-
elijke dag. Men had eene soort loofhut opgeslagen, waarin
een broederlijke maaltijd gehouden werd. Dat wij, bij
dergelijke gelegenheden, hoe groot de disch, en hoevelen
de aanzittenden ook mogen zijn, liefst aanvangen met gebed
en een gepast vers uit onze Savoe-psalmen, zal men wel
niet bevreemdend vinden. Zulke broederlijke maaltijden zijn
op Savoe niet weinig geschikt om de harten, door voort-
durend oorlogen in vroegeren tijd geheel van elkander
verwijderd, weër tot elkaâr te brengen.

»*Liaai!* Ook hier was veel gebeurd. De oude Radja,
wie ik in goeden welstand had achtergelaten, was over-
leden, aan eene verouderde kwaal, waarvan ik hem vroeger
niet goed gevolg had genezen. Drie volle jaren na die
genezing had hij volkomen gezondheid mogen genieten,
zoodat hij zelfs weër kon paardrijden en zich overal heen
begeven. Na mijn vertrek keerde de oude ziekte terug, en
nu, zonder de vroegere hulp zijnde, werd hij ook niet weër
beter. Na verloop van eenige maanden voelde hij zijn

einde naderen. Rustig en kalm dacht en sprak hij over zijn heengaan. Hetgeen er te verdeelen viel, werd eenvoudig mondeling besproken. »De Heer Jezus» — zeide hij, — »roept mij thans naar huis. Ik ben Hem dankbaar voor de vroegere verlenging van mijn leven. Want ware ik toen gestorven, dan zou ik gestorven zijn zooals ieder Savonees, in wanhoop en vertwijfeling. Nu ik weet in wien ik geloof, nu dit geloof mij rust en kalmte geeft, ja zelfs blijdschap, nu kan ik u allen achterlaten in het vertrouwen, dat de Heiland der wereld zich aan niemand uwer onbetuigd zal laten. Hij zal geduld hebben met uwe onwetendheid, en u vergeving schenken, zooals ik voel, dat hij mij geschonken heeft. Ik wensch, dat mijn oudste zoon mijn opvolger zij, en dat hij mijne bestellingen in alles eerbiedige; dat hij noch van het moederlijk deel, noch van dat der jongere broeders en zusters tot zich neme, zooals wij Savoenezen vroeger gewoon waren te doen.» Toen namelijk legde de opvolger de hand op alles, en liet een ieder toezien, waardoor moeder, broeders en zusters weinig meer waren dan slaven, die uit de hand en naar den luim huns heeren werden gevoed en gekleed. Zijne laatste dagen waren voor allen, die hem kwamen zien, dagen van ware stichting. Tot allen, die van zijne bevolking tot hem kwamen met bekommerde aangezigten, zeide hij, indien zij nog heidenen waren: »Bekommert u niet over mij, maar hebt kommer over u zelve, omdat gij Christus nog niet kent als uw Heer en Heiland. O, ik heb het zoo wèl! Indien gij het ook maar eenigszins kondet begrijpen, zoudt gij onmiddellijk breken met uw troosteloos heidendom, om u den Zaligmaker in de armen te werpen.» Telkens moest men nog weêr in zijne tegenwoordigheid een psalm- of gezangvers aanheffen, en met hem bidden; want dan was het hem, zeide hij, als of hij zich meer nabij den Heer gevoelde. Vriendelijk lagchend sliep hij in, en liet alzoo bij allen den indruk achter: »Zalig zijn de dooden, die in den Heer sterven, zalig van nu aan!»

»Toen het doodsberigt te Seba kwam, sprak ons twaalfjarig zoontje: »Hoe jammer dat vader niet hier is! Het was vaders beste vriend. Zou ik vader niet kunnen vervangen bij de begrafenis?" En na kort beraad, en met goedvinden van moeder, nam de kleine knaap den wandelstaf in de hand, en ondernam de voetreis over verschillende bergen naar Liaai, om vaders ouden vriend de laatste eer te bewijzen in vaders plaats. »Waar gaat dat heen, mannetje?" zoo vroegen hem onderweg de mannen te paard. »Ik ga dáár, waar gij óók gaat, denk ik, gij gaat immers ook naar Liaai?" »Dan weet ik goeden raad: geef mij uw staf en ga gij te paard; want dat is geen reis te voet voor een kind van uwen leeftijd." De man steeg af, het kind steeg op, en beiden kwamen tijdig te Liaai.

»Bij de begrafenis ging alles rustig en plegtig toe, en na de ter aarde bestelling verzamelde men zich eenige oogenblikken in het kerkgebouw, om te beter een woord te kunnen spreken tot allen, die uit belangstelling van verre waren gekomen, om den hoog bejaarden vriend en raadsman van velen de laatste eer en den laatsten vriendschapsdienst te bewijzen.

»De kleine reiziger vernam nog vele voor ons allen wetenswaardige zaken. De kinderen van den afgestorvene hadden ze hem verteld. Vader was zoo heel bedaard geweest, zeiden zij, en hij had alles haarfijn besproken. Hij had gewild, dat zijne doodskleding, nog voordat hij stierf, werd klaar gemaakt en dat voor de moeite behoorlijk werd betaald. 't Was gebeurd zooals hij verlangde. Een' gouden ring, dien hij steeds aan zijn' vinger had gedragen, en die, volgens heidensch gebruik, er aan had moeten blijven, nam hij van den vinger af, en gaf dien aan zijn' jongsten zoon met de woorden: »Daar kind! draag dien tot aandenken aan uwen vader, die als christen sterft, en er zich over verheugt, dat hij op zijne reis naar de eeuwigheid deze zaken niet meer behoeft, om de goden of duivelen om te koopen." De Savoenezen namelijk zijn gewoon hunne dooden goud en

kleederen meê te geven, opdat, wanneer zij komen bij den man, die hunne zielen overvoert, zij vlug en met onderscheiding mogen worden behandeld. Die man, AMA-PIGA-LAGA, d. i. vader der leugen genaamd, ziet allereerst naar veel goud en veel kleederen, en die het meeste brengt, wordt het eerst en het best geholpen. Hij plundert de dooden werkelijk uit, en daarom stopt men dan eenig goud in den mond des overledenen, waar het verborgen kan blijven, en waardoor de gestorvene, wanneer hij beroofd en uitgeschud aan gindsche zijde voet aan wal zet, tenminste nog iets heeft om drinkwater en eenigen leeftogt te koopen. Dit is letterlijk al de troost, dien het heidendom den Savoenees biedt."

Hier zien wij ons genoodzaakt, de mededeelingen van Br. TEFER af te breken. Welligt zullen die in een volgend Maandberigt worden voortgezet. Met dankbaarheid mogen wij opmerken, dat de toestand der gemeenten op Savoe door de persoonlijke afwezigheid van den zendeling niet te zeer heeft geleden. Zijne waardige echtgenootte heeft ook veel daartoe bijgebracht. Het Christendom heeft er post gevat. Het zuurdeeg is in het meel gelegd, en wij mogen vertrouwen, dat het nu ook verder zal dóórwerken. Nu de Savoenezen eenmaal den zegen van het Evangelie hebben ervaren, is er weinig gevaar, dat zij tot hun troosteloosheid zullen terugkeeren. En welke andere gevaren voor die jeugdige gemeenten zouden kunnen bestaan, mogen die door God genadiglijk worden afgewend. Wij bidden dat hier de vijandige mensch niet kome, die overal elders in Nederlandsch-Indië heimelijk onkruid zaait, waar de Heer van den akker het goede zaad heeft gestrooid. En moge onze broeder, die, volgens de laatste berigten, met de zijnen aan krankheid geleden heeft, weldra geheel hersteld, in Gods kracht er nog lang arbeiden, tot zegen van velen en tot bevordering van het zalig Koningrijk van onzen Heer!
